

Мамбеталиева А.М.

**АНГЛИС ТИЛИН ОКУТУУДАГЫ АНГЛИС ТИЛИ ЖАНА АДАБИЯТЫ
АДИСТИГИНИН I КУРСУНУН СТУДЕНТТЕРИ ҮЧҮН ТАНДАЛГАН ОКУУ
КИТЕПТЕРИНИН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ ЖАНА АЙЫРМАЧЫЛЫКТАРЫ**

Мамбеталиева А.М.

**ОСОБЕННОСТИ И РАЗЛИЧИЯ В ВЫБОРЕ УЧЕБНИКОВ
ДЛЯ СТУДЕНТОВ I КУРСА ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА
В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ**

Бул макалада англис тили жана адабияты адистигинин I курсунун студенттери үчүн тандалган үч окуу китебинин («Headway», «Учебник английского языка», «Практический курс английского языка») өзгөчөлүктөрү жана айырмачылыктары каралган.

This article focused on the differences and peculiarities of three English textbooks for the first year students of English faculty

Тилди үйрөнүүдө жана ал тилди өздөштүрүүдө, ийгиликтерге жетүүдө тандалган атайын материалдар эн негизги ролду ойнойт. Биз билгендей «китеп бул – илим-билимди жайылтуунун жана сактоонун, тарбиянын маанилүү каражаты болуп эсептелет» [1]

Англис тилин окуп үйрөнүүдөгү ар бир китеп окуу куралдарынын каражаттарынын ичинде ар кандай көнүгүүлөр, ошол көнүгүүлөрдүн үстүнөн иштей турганга жаны сөздөр, тексттер, грамматика боюнча берилген көнүгүүлөр камтылат.

Ар бир китептин максаты сүйлөө көндүмүн автоматташтыруу максатында оозеки сүйлөөнү үйрөтүү, окуу техникасын жана англис тилиндеги тексттерди түшүнүү, ж.о.э I-курстардын студенттери үчүн атайын программада көрсөтүлгөндөй жазууга үйрөтүү үчүн материалдарды көрсөтүү.

Англис тил адистигиндеги I-курстун студенттери үчүн англис тилинин практикалык курсу сабагы боюнча китептерди тандоо жана ошол китеп каражаты студенттер үчүн кандай ийгиликтерди алып келет деген ойдо каражаттарды тандоо онойго турган жок. Себеби, I-курстун студенттери ар кайсы мектепте алган билимдери ар башкача жана кээ бир мектептерде чет тили сабагына көбүрөөк көңүл бурулса, кээ бир мектептерде эч кандай мааниге ээ эмес, айрыкча айыл жергесинде чет тили мугалиминин жетишсиздигинен улам келип чыккан маселелер көп. Демек быйылкы окуу жылында б.а 2007-жылдан баштап Джон жана Мз Соурстун «Headway» китептери тандалып алынган. Бул учурга чейин В.А Аракиндин I-курстун студенттери үчүн «Англис тилинин практикалык курсу» китеп каражаты менен өтүлчү. Андан сырткары И.В.Невцованын «Англис тилинин курсу» китеби да I-курстун студенттери үчүн негизги окуу каражаты катары да колдонулуп келген. Ушул гана окуу куралдары менен чектелбестен ар кандай кошумча материалдарды таап, студенттерди тил үйрөнүүгө кызыктыруу бул ар бир окутуучунун милдети болуп саналат. Билим беруудө

атайын тандалган каражат сабактын негизги бөлүгүн ээлейт.

Бул китептердин өзгөчөлүктөрү жана айырмачылыктары эмнеде?

Же ал китеп студенттердин англис тилин үйрөнүүсүндө кандай ийгиликтерди, жетишкендиктерди алып келет жана ал окуу китеби студенттер үчүн онойбу, кызыктуубу же жокпу деген суроонун үстүндө жогоруда көрсөтүлгөн окуу китептеринин өзгөчөлүктөрүн жана айырмачылыктарын табууну ошондой эле англис тили адистигинин студенттери үчүн кайсыл китеп эффективдүү багыт алып бара тургандыгын билүүнү максат кылдым.

Биринчиден, В.А Аракиндин «Англис тилинин практикалык курсу» китебин алып карасак, китеп негизинен төрт бөлүктөн турат:

1. I-сабактан 6-сабакка чейин киришүү курсу, башкача айтканда студенттер үчүн тилди үйрө нүүдө биринчи фонетика башкача айтканда тыбыштардын үстүндө иштөө, аларга берилген көнүгүүлөрдү камтыйт. Бул студенттердин сөздөрдү туура айтуусуна жана сүйлөө көндүмүн калыптандырууга көп ийгиликтерди алып келет.

2. Негизги курс, башкача айтканда 12-сабактан 20-сабакка чейинки өтүлүүчү сабактар. Бул курс англис тилинин грамматикасы, ал грамматиканы бышыктоо үчүн тексттер ошондой эле фонетикалык көнүгүүлөр түзүлгөн. Негизги курстун ар бир сабагы текстти сүрөттөө мүнөзүндө болсо, ал эми экинчиси диалог түрүндө берилген. Ар бир ушул негизги курстун башында сүйлөө көндүмүн өстүрүү үчүн көрсөтүлгөн таблицалар бар. Ал таблица студенттер учун ошол өтүлгөн грамматиканы калыптандырууга берилген көрсөтмө болуп саналат.

3. Интонациянын үстүндө иштөө боюнча бөлүм. Бул курста студенттер сүйлөмдүн кандай интонацияда айтылышын үйрөнүшүп, туура сүйлөөгө болгон көндүмдү калыптандырат.

4. Грамматиканын үстүндө иштөө боюнча көнүгүүлөр. Ал эми, бул бөлүмдүн негизги өзгөчөлүгү, бардык өтүлгөн грамматиканы кайталоо максатында көнүгүүлөрдүн жыйындысы болуп саналат. Бул курста студенттер грамматикага көңүл бөлүп, ошол өтүлгөн грамматиканын үстүндө көнүгүүлөр аркылуу бышыкташат жана иштешет.

Демек, жогоруда көрсөтүлгөн окуу куралы студенттердин сүйлөө речин өстүрүү менен бирге жазуу

уга, окууга жана тура айтууга үйрөтүү үчүн материалдарды камтыган. Кийинки алган окуу куралы Джон жана Лиз Соурстун “Headway” китеби. Бул китеп студенттердин башкача айтканда окуп-үйрөнүүчүлөрдүн англис тилине болгон денгээлине карата бөлүнгөн ошондой эле ал баштапкы, ортонку жана кийинки бөлүктөрүнөн турат. Китептин негизги өзгөчөлүгү болуп мугалимдер жана студенттер үчүн өзүнчө, бирок бардык денгээлдеги китептердин тен түзүлүштөрү окшош. Мисалы, I курстар үчүн “Elementary, pre-intermediate” китептери көп бөлүккө бөлүнгөн. Алар: грамматика, сөздөр, күнүгө колдонулуучу сөздүктөр, окуу башкача айтканда топик же тексттер, сүйлөө, угуу жана жазуу бөлүктөрүнөн турат. Грамматикада студенттер көнүгүүлөрдү иштешет жана алардын таблицасын ошол I сабактын акыркы барагынан таба алышат. Бул студенттердин грамматикасын кайталоо, бышыктоо ирээтинде сунушталган жана I сабактын бөлүгүндө бышыктоо үчүн көнүгүүлөрдү жасашат. Көнүгүүлөр ар түрдүү. Ошол эле китепте сүрөттөр көп берилген, бул студенттердин көрүү менен бирге сөздөрдү жаттоо жана сүйлөө көндүмүн калыптандырууга жардам берет.

-“Vocabulary”-сөздөр. Бул бөлүктө студенттер сөздөрдү катыштырып сүйлөмдү түзүү менен бирге аларга болгон көнүгүүлөрдү аткарышат.

-“Reading”-окуу бөлүгүндө анча чон эмес көлөмдөгү, жаны сөздөр жана өтүлгөн грамматикага көңүл бурулган тексттер түзүлгөн. Студенттер сөздөрдү тез жаттоого, текстти окуп жана которууга көнүгүшөт, ошондой эле грамматикага көңүл бурушат.

-“Listening, speaking”-угуу жана сүйлөө бөлүгүндө студенттер кассетадан диалог ирээтиндеги же көнүгүү ирээтиндеги сүйлөмдөрдү же тексттерди уга алышат, аларды кайталашат. Кээ бир учурларда студенттер көнүгүү аткарып, ал көнүгүүлөрдүн туура же туура эмес экендигин кассетадан угушуп, ал сүйлөмдөрдү же көнүгүүнү ондошот. Бул сөздөрдү туура айтууга жана туура сүйлөөгө көп ийгиликтерди алып келет.

-“Everyday English”- күнүмдүк колдонулуучу сөздөр. Бул бөлүктө суроо жооп ирээтиндеги сүйлөмдөргө көп көңүл бурулган, башкача айтканда кандай суроо берилсе, ага кандай жооп бериш керек экендиги көрсөтүлгөн. Ал эми китептин “workbook” бөлүгүндө, башкача айтканда мугалимдер үчүн даярдалган китепте студенттер алган билимдерин бекемдөө үчүн көнүгүүлөр иштелип чыккан, бул жеке студенттерге даярдалган материалдар камтылган.

“Headway” китебинин артыкчылыгы ар бир төрт сабактан кийин тесттер даярдалган. Ал тесттер ар бир төрт сабакта өтүлгөн материалдарды студенттер кандай калыптандырышты деген максатта даярдалган суроолор, Демек ал студенттердин билимин баалоого эң керектуу материал. Эгер студент тесттеги суроолорго толугу менен жакшы жооп берсе, демек ал төрт сабакта өтүлгөн материалдарды эң жакшы өздөштүрдү десек болот. Ошондой эле китептин да-

гы бир артыкчылыгы, “Workbook” китебинин эң артыкы барактарынан студенттер грамматиканы кайталоо ирээтинде көнүгүүлөрдү аткарышат. Ал эми студенттердин китеби “Student’s book” өзүнүн кассета аркылуу көрсөтүлгөн көнүгүүлөрдөн баштап, фонетикалык символдор, туура эмес этиштердин таблицасы жана жаңы сөздөрдүн транскрипциялары менен айрымаланат.

Ошондой эле Н.А.Бонктун “учебник английского языка” китебин алсак ал окуу куралы 360 - 380 сааттан турган материалдарды камтып, 20 сабактын негизин түзөт. 20 сабактын ичинде грамматикалык справочниктен баштап сөздүк жана көнүгүүлөр системасы түзүлгөн. Бул китептин автору милдеттүү түрдө керек катары жазган сөздөр жана сөз айкаштары активдуу лексиканын тизмесинен тапсак болот. Сөздөрдү тандоо боюнча М.М.Фольковичтин “англис тилинин лексикалык минимуму” деген китебинен тандалып алынган, ал эми грамматикалык кубулуштун трактофкасынын негизи Л.С.Бархударова жана Д.А.Штелинганын 1965-жылы чыккан “англис тилинин грамматикасы” китебинен алынып түзүлгөн. Китептин негизги максаты болуп, тил үйрөнүүчүлөрдүн грамматикалык материалдарын калыптандыруу, англис тилинде эркин сүйлөөгө жана түшүнүүгө үйрөнүү, ошондой эле андан аркы лексикалык запасты кеңейтуу базасын түзүү, сүйлөө көндүмүн калыптандыруу болуп эсептелет.

Демек жогоруда жазылган окуу куралдарынын негизги максаттарынын бардыгы окшош, бирок түзүлүшү ар башка. Алардын тил үйрөнүүчүлөргө болгон таасири жана эффективдүүлүгү алардын тилди окуп үйрөнүүсүнөн келип чыга турган натыйжа. Тигил же бул китепти тандоо жеңил эмес. Китептерди тандоо бул ар бир окутуучунун бирден бир максаты деп ойлойм, себеби ошол мыкты китептерди тандоо менен бирге, жана бир же эки эле китепти пайдаланбастан көп китептерди колдонуу менен бирге биз келечекте мыкты тилчилерди чыгара алаарыбызга көзүм жетет. Китептердин ичинде камтылган материалдардын, сөздүктөрдүн жетиштүүлүгү, өтүлгөн теманын китеп ичиндеги көнүгүүлөрдүн айкалышы, көнүгүүлөрдүн ар кандай денгээлде болушу, тексттердин кызыктуу болушу, ошону менен бирге тексттердин же көнүгүүлөрдүн сүрөттөр аркылуу берилиши, керек болсо ар бир көнүгүүнүн кассета аркылуу жазылып угулушу бул студенттердин дагы да болсо тил үйрөнүүгө кызыгуусун арттырат. Сөзүмдүн жыйынтыгында китеп бул – илим-билимди жайылтуунун жана сактоонун, тарбиянын маанилүү каражаты болуп эсептеле тургандыгын далилдейбиз.

Адабияттар:

1. Кыргыз Республикасынын Энциклопедиясы
2. “New Headway English Course” Liz and John Soars
3. «Учебник английского языка» Н.А. Бонк.
4. «Практический курс английского языка» В.Д. Аракин.